

*Народжені в Україні
Видавні жінки в
художніх творах*

Серія віртуальних виставок

Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека,
Відділ наукової інформації та бібліографії, 2015 р.

Зірка Сходу

Роксолана

Роксолана або **Гюррем Султан** (бл. 1505 — †15 квітня 1558) — спершу наложниця, а потім — дружина-українка Сулеймана I Пишного, султана Османської імперії. Мати султана Селіма II. На думку історика Володимира Грабовецького, справжнє ім'я Роксолани не збереглося, тому умовно в XIX столітті дослідники назвали її Настею Лісовською. Ім'я Роксолана дав їй посол імператора Священної Римської імперії в Стамбулі барон Ож'є Гіслен де Бусбек у своєму творі «Чотири листи про турецьке посольство» або «Турецькі листи» (1581). Численні перевидання твору де Бусбека вже в XVI столітті посприяли поширенню і популяризації її вигаданого імені в європейських країнах.

Роксолана народилася в грудні 1504 або у січні-жовтні 1505 року, оскільки у документах про шлюб із Сулейманом, народженим у листопаді 1494 року, зазначено, що він був на 11 років старший за Хюррем. Але мусульманські 11 років рівні 10 рокам, тобто Роксолана молодша за Сулеймана на 10 років.

Між 1518 і 1520 роками була захоплена в полон. За версією сучасника Роксолани Михайла Литвина, її полонили кримські татари. Імовірно, була продана на жіночому невільничому ринку Аврат Пазари в Стамбулі. Можливо, її обрала Хафса Султан, султанова мати, або візир Ібрагім-паша, який пізніше й подарував її Сулейману.

Сулейман I Пишний, син Селіма I Грізного, був одним з найвідоміших турецьких султанів. У Європі його звали Пишний, в Туреччині — Кануні (Законодавець) — за створення законів, спрямованих на захист інтересів феодалів, закріплення селян за їхніми земельними ділянками, які належали поміщикам — фактично це було введення кріпосного права.

Роксолана стала великим коханням султана. У гаремі, званому Бабус-сааде, тобто «Брами блаженства», Роксолані дали ім'я Хуррем, по-перськи — «радість». Згодом Хуррем Султан стала четвертою дружиною Сулеймана.

Шлюб та гучне весілля Сулеймана і Роксолани відбулися в 1530 році. Султан призначив їй посаг у 5 тисяч золотих. Також Сулейман запровадив спеціально для Хуррем титул хасекі султан (осман. «султана, особисто відзначена султаном»), другий за значимістю в гаремі після валіде — щоб позбавити першості титул баш кадин (осман. «головна пані»), який за традиційною гаремною ієрархією належав матері старшого сина султана — Махідеван.

Роксолана народила від султана Сулеймана шістьох дітей: сина Мегмеда (1520-1542), доньку Мігрімаг (1522-1578), синів Абдуллага (1523-1526), Селіма (1524-1574), Баєзіда (1525-1562), Джигангіра (1530-1533).

По смерті матері султана у 1534 році стала управительницею гарему. Після пожежі 25 січня 1541 року в Старому палаці, де розташовувався гарем, домоглася його перенесення до султанської резиденції Топкапи, місця засідань уряду.

Політична активність Роксолани прямо не відбилася в джерелах, оскільки її можливості впливу на державні справи обмежувалися персональним впливом на султана та інших членів династії. Роксолана запропонувала султанові збудувати мечеть, названу його ім'ям — Сулейманіє Джамі. Фондувала зведення чисельних споруд доброчинного призначення: у Стамбулі – комплексу біля ринку Аврат-Пазари (мечеть Хассекі-Джамі, лікарня для жінок, два медресе, початкова школа, супова кухня і фонтан), лазень біля мечеті Айя-Софія та в дільниці Єгуділер; в Едірне – мечеті, караван-сараю та фонтанів; в Єрусалимі – мечеті, притулку для прочан, супової кухні Хассекі-Султан-Імарет,

караван-сараю; у м. Мекка – супової кухні біля Кааби; у м. Медина – супової кухні. Посприяла сходженню на турецький престол свого сина Селіма II.

Померла Роксолана у 1558 році. Про силу її впливу на султана свідчила поголоска, що він перед її смертю присягнув не мати інших жінок. Роксолану поховали в особному тюрбе (мавзолеї) при мечеті Сулейманіє в Стамбулі.

Роксолана створила прецедент впливу султанської наложниці на політику в Османській імперії. Його закріпив Сулім II, узявши шлюб із Нурбану Султан із призначенням ще більшого посагу. Активне втручання гаремних жінок у політику тривало в династії Османів до смерті Гатідже Турхан Султан, матері султана Мегмеда IV.

Художні твори

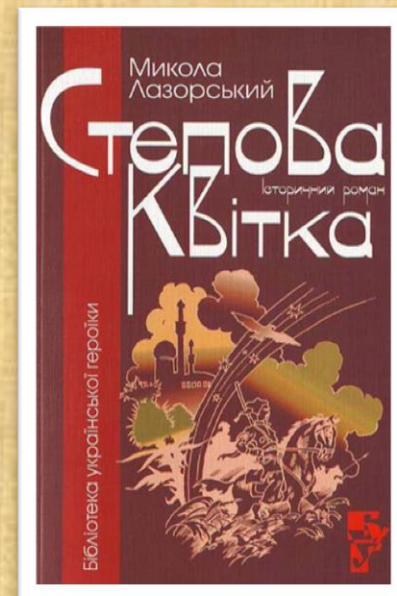

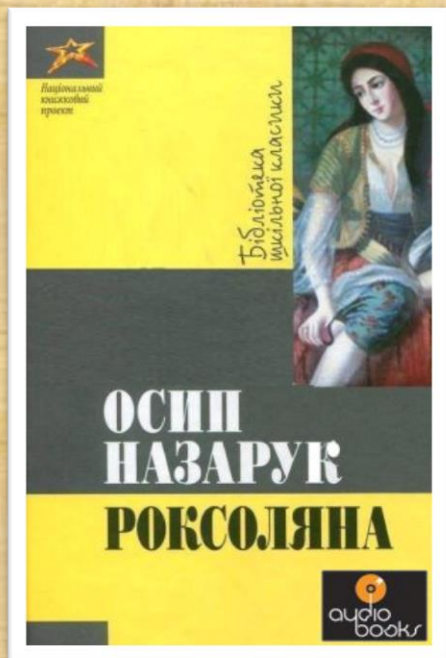
Загребельний П. Роксолана : роман / Павло Загребельний. – Харків : Фоліо, 2007. – 685 с. – (Українська література).*

У романі «Роксолана» відомий український письменник Павло Загребельний відтворює події XVI століття, розповідає про дивовижну долю української дівчини Настасі Лісовської. Її з іншими сільчанами захопив у полон татарський військовий загін. А далі невільничий ринок, і юна красуня опиняється в гаремі турецького султана Сулеймана. Але вона не стала приниженою рабинею. Своїм незвичайним розумом, волею і вродою горда слов'янка виборює собі іншу долю. Запаливши серце могутнього султана вогнем любові, вона незабаром стає його законною дружиною, владаркою Сходу, відомою світу на ім'я Роксолана.

Лазорський М. Степова Квітка : іст. роман / Микола Лазорський ; [упоряд. та передм. Т. Олещенко]. – Київ : Персонал, 2008. – 392 с. – (Бібліотека української героїки). - Текст доступний також в Інтернеті: <http://diasporiana.org.ua/proza/3226-lazorskiy-m-stepova-kvitka/>

В історичному романі Миколи Лазорського "Степова Квітка" повістується про легендарну українку Роксолянку — дружину султана Османської імперії Сулеймана Блискучого. Автор красномовно, з великим хистом доводить, що українській жінці притаманні краса, почуття кохання, вона хороша порадиця, любить рідний край, а коли треба, виявляє крицеву мужність; вона не лише муза, вона — дипломат, лицар, товариш.

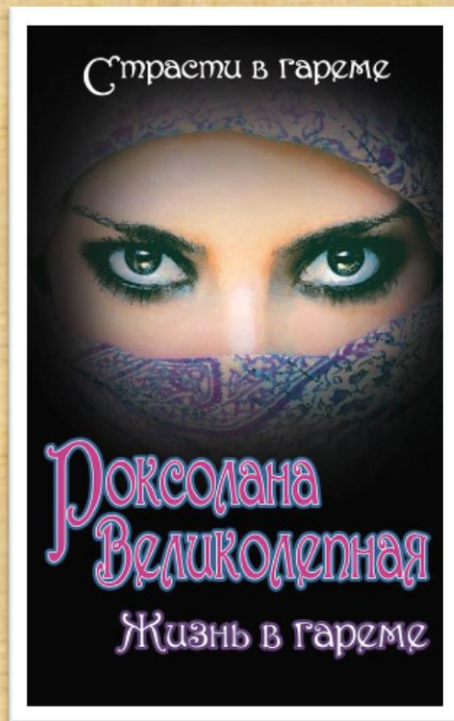
Назарук О. Роксоляна : іст. повість / Осип Назарук ; іл. В. М. Куца. - К. : Школа, 2008. - 336 с.* - Текст доступний також в Інтернеті: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printout.php?id=73&bookid=0>

Вже понад чотириста років у Стамбулі поряд з гробницею Сулеймана Великого стоїть гробниця єдиної жінки, удостоєної такої честі в історії Османської імперії. Багато суперечливих думок викликає постать Роксоляни. Чи можна зберегти гарну і чисту душу, руки, не забруднені кров'ю, коли іде мова про владу? Владу улюбленого чоловіка і, у майбутньому, владу дітей. Осип Назарчук намагається за допомогою художніх засобів відповісти на ці та інші вічно актуальні питання

Вяземская Т. Зовите меня Роксолана. Пленница Великолепного века / Татьяна Вяземская. – Москва : Яуза : Эксмо, 2014. – 384 с.

Не треба дивитися на ніч серіал "Величне століття ", бо можна прокинутися в тілі слов'янської полонянки, яку женуть на продаж в Стамбул! Чи зможе наша сучасниця вижити в султанському гаремі і серед палацових інтриг Блискучої Порти? Чи стане головна героїня твору - московська студентка легендарною Роксоланою - не просто наложницею, а законною дружиною і співправителькою Сулеймана Пишного? Чи схоже реальне "Величне століття" на те, що показують в телесеріалах? І чи вдасться Роксолані з майбутнього змінити хід історії? Відповідь на ці питання ви знайдете, прочитав роман

Роксолана Великолепная. Жизнь в гареме : [сборник] / [ред. О. И. Грейг]. – Москва : Алгоритм, 2014. – 237, [2] с. - (Страсти в гареме).

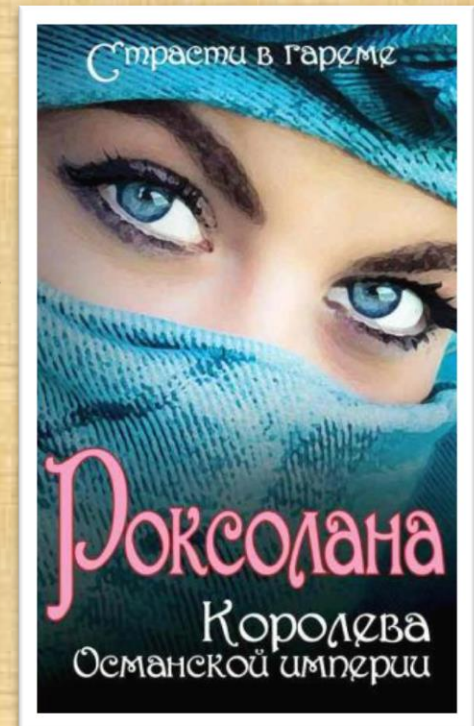
Любовна історія, яка немов заново підкорила світ завдяки популярному серіалу «Величне століття», - це історія взаємин слов'янської невольниці Роксолани і могутнього султана Османської імперії Сулеймана Пишного. Все, що ви хотіли дізнатися про фатальний вибір Сулеймана, який зробив невольницю гарему «королевою Сходу», розказано в цій книзі, яка доповнює всі відомі дослідження новими, найнесподіванішими подробицями!

Зміст: Татарское лихолетье на Галицкой земле / Владимир Грабовецкий; Роксолана / Наталья Рощина; Бархат и сталь. Киноповесть о славянской султанше / Сергей Дьяченко; Великолепный век для Роксоланы / Сергей Плачинда, Юрий Колесниченко; Императорская карьера Анастасии Лисовской / Ирина Кныш.

Роксолана. Королева Османской империи : [сборник] / [сост. Л. Хлебас]. – М. : Алгоритм, 2014. – 237, [1] с. – (Страсти в гареме).

Вона була полонянкою, а стала султаншою. Була безправною рабинею, а стала володаркою Сходу. Її ім'я - Роксолана - увійшло в світову історію. Її дивовижна доля вражає: варто тільки уявити, який шлях пододала юна дівчина від рабині в гаремі турецького султана до його улюбленої дружини і соправительниці. Чи тільки розум і краса були зброєю Роксолани? Чи, може, вона дійсно була відьмою, яка зачарувала султана Сулеймана, як тоді стверджувалося? На ці та інші питання дасть відповідь ця книга. До збірки включені найяскравіші нариси відомих письменників та істориків про долю відомої слов'янки.

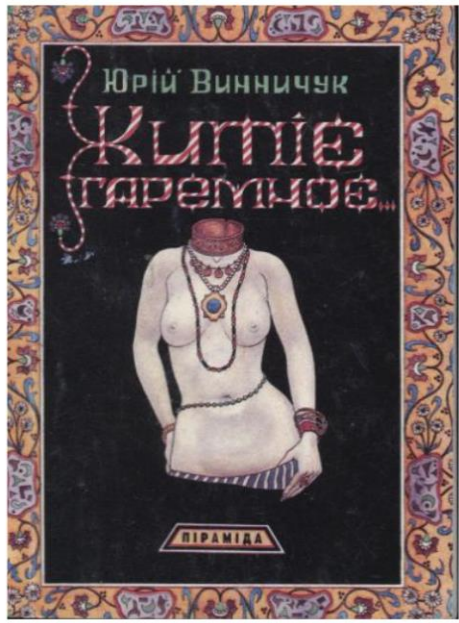
Зміст: Великолепный век для Роксоланы / Сергей Плачинда, Юрий Колесниченко; Роксолана и султан. Тайна роковой любви / Николай Лазорский; Императорская карьера Анастасии Лисовской / Ирина Кныш.

Винничук Ю. Житіє гаремнос / Юрій Винничук ; худож. Ю. Кох. – Львів : Траміда, 1996. – 102 с. : іл.

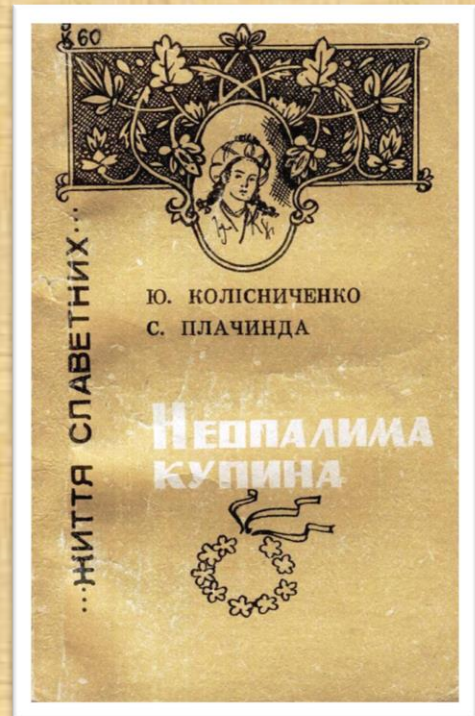
Містифікуючий твір, стилізований автором під щоденники відомої Роксолани, - української бранки Насті Лісовської, яка завдяки уму та волі змогла піднятися в турецькій неволі від безвісної наложниці султанського гарему до всевладної султанші.

Як писало видання «Трускавецький вісник»: «Це вам не «Еммануель», не любовні романи-сміття російських «пісателів», які заповнили прилавки книжкових крамниць, це українська еротика з чоловічого погляду. Але зі спробою глянути на все це зі сторони жінки, в даному випадку – з погляду Роксолани, або ж Насті Лісовської. Не варто читати тим, хто любить книги виключно літературною мовою, адже полонізмів, архаїзмів тут напевно більше, ніж українських слів».

Колісниченко Ю. Я. Неопалима купина : [історичні повісті] / Ю. Я. Колісниченко, С. П. Плачинда. - Київ : Молодь, 1968. - 251 с. - (Серія біографічних творів "Життя славетних" ; вип. 5). - Із змісту: Роксолана / Ю. Я. Колісниченко, С. П. Плачинда. - С. 5-59.

Неопалима купина... Що ж це за квітка, яка з давніх часів хвилювала людей? В спекотний день вона парувала ефірною олією і тоді її можна було легко підпалити. Палало полум'я над нею, але квітка не згорала; огонь згасав, а вона знову цвіла і розвивалася. Неопалима купина – це ніби відображення долі України та українського народу. «Неопалима купина» - так назвав свою збірку історичних повістей Сергій Плачинда. Вперше книжка побачила світ у 1968 році, але згодом була вилучена з бібліотек і продажу за «націоналістичний ухил». Книга складається з п'яти історичних повістей, присвячених прекрасним синам і дочкам України, які хотіли щасті і волі своїй країні. Одна з них - посвята чарівній та діяльній Роксолані.

Адывар С. Тень Роксоланы : ист. роман / Севги Адывар. – Москва : АСТ, 2015. – 320 с. – (Великолепный век).

П'ять сотень років тому проста рабinya встала за плечем одного з наймогутніших правителів світу. Нею рухала не любов, а ображена гордість і прагнення помститися тим, хто зруйнував її життя. Ця жінка не зупинялася ні перед чим на шляху до влади й усувала конкуренток будь-якими способами. Але за все треба платити! Що візьме доля натомість у нащадків всесильної султанші? І за що їй доведеться заплатити самій? Відповідь – в романі!

Севийорум А. Наследница Роксоланы : ист. роман / Айрат Севийорум. – Москва : АСТ, 2015. – 320 с. – (Великолепный век)

Їй дали ім'я Ніса - «красива жінка» ... Свого справжнього імені вона не пам'ятала, як не пам'ятала минулого. Життя закинуло її в чужі краї, де ніхто не говорив рідною мовою, їй судилося загубитися тут назавжди, але доля була до неї прихильною. «Красива жінка» опинилася в гаремі молодого султана. Останнього, який залишився в живих, сина легендарної Роксолани. Його переслідують примари минулого, а вороги чекають найменшої помилки, щоб знищити його. Раптова хвороба, що звалила міцного молодого чоловіка, занадто схожа на замах, і тільки Ніса може врятувати його від смерті ...

Наталья Павлищева. Цикл «Великолепный век»

Всім прихильникам найпопулярнішого любовно-історичного серіалу «Величне століття»! Жіночий бестселер в кращих традиціях жанру. Захоплюючий роман про легендарну Роксолану, яка стала улюбленою дружиною султана Сулеймана Пишного, чие царювання увійшло в історію як «Золотий вік» Оттоманської Порти. Вона потрапила в полон під час татарського набігу на російські кордони і за рідкісну красу була оцінена на вагу золота. Вона закінчила спеціальну школу наложниць, де готували дівчат для кращих гаремів, навчаючи не тільки любовному мистецтву, а й поезії, мов, музики, танців, - і була піднесена в дар Сулейману, який полюбив її з першого погляду. Але мало завоювати серце султана - потрібно ще й перемогти в гаремних «боях без правил», уберегтися від помсти старших дружин, пережити не один замах. Чи вдасться Роксолані уникнути отрути і кинджала найманих убивць? Через що доведеться пройти, щоб стати не просто коханкою, а радницею і Кадімою - неофіційної дружиною султана? Чи зможе вона подарувати йому спадкоємця престолу, знайти свободу і зійти на трон Османської Імперії в якості законної дружини Сулеймана Пишного? ..

1. Роксолана и султан (2013)

Павлищева Н. Роксолана и султан / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2013. - 316, [2] с. - (Великолепный век).

2. «Врата блаженства» (2013)

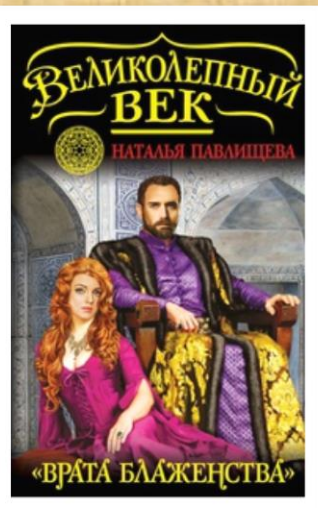
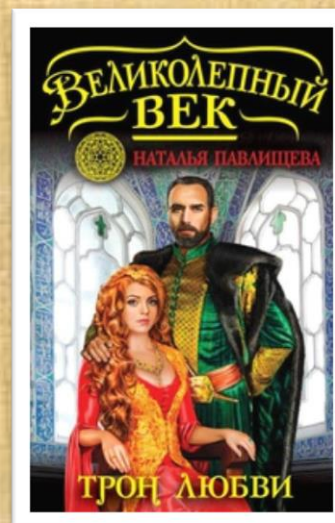
Павлищева Н. «Врата блаженства» / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2013. - 320 с. - (Великолепный век).

3. Трон любви (2013)

Павлищева Н. Трон любви / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2013. - 288 с. - (Великолепный век).

4. Хозяйка Блистательной Порты (2013)

Павлищева Н. Хозяйка Блистательной Порты / Наталья Павлищева. - Москва : Эксмо, 2013. - 254 с. - (Великолепный век).

5. Дом Счастья. Дети Роксоланы и Сулеймана Великолепного (2013)

Павлищева Н. Дом Счастья. Дети Роксоланы и Сулеймана Великолепного / Наталья Павлищева. - Москва : Эксмо, 2013. - 256 с. - (Великолепный век).

6. Роксолана Великолепная. В плену дворцовых интриг (2014)

Павлищева Н. Роксолана Великолепная. В плену дворцовых интриг / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2014. - 252, [3] с. - (Великолепный век).

7. Прощальный поцелуй Роксоланы. «Не надо рая!» (2014)

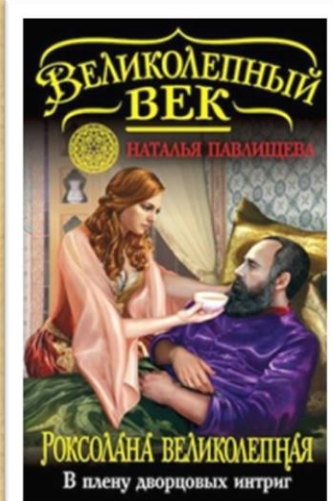
Павлищева Н. Прощальный поцелуй Роксоланы. «Не надо рая!» / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2014. - 224 с. - (Великолепный век).

8. Дочь Роксоланы. Наследие любви (2014)

Павлищева Н. Дочь Роксоланы. Наследие любви / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2014. - 256 с. - (Великолепный век).

9. Жизнь без Роксоланы. Траур Сулеймана Великолепного (2014)

Павлищева Н. Жизнь без Роксоланы. Траур Сулеймана Великолепного / Наталья Павлищева. - Москва : Яуза, 2014. - 256 с. - (Великолепный век).

Література про життя та діяльність

1. Бенуа С. Роксолана. Ведьма Османского гарема / Софья Бенуа. - Москва : Алгоритм, 2014. - 254, [1] с. - (Гарем).
2. Бенуа С. Сулейман и Роксолана-Хюррем : мини-энциклопедия самых интересных фактов о Великолепном веке в Османской империи / Софья Бенуа. - Москва : Алгоритм, 2014. - 238, [1] с. - (Страсти в гареме).
3. Бенуа С. Хюррем. Знаменитая возлюбленная султана Сулеймана / Софья Бенуа. – Москва : Алгоритм, 2013. – 256 с. - (Женщина, покоровшая мир).
4. Восковнюк Є. В. Українська жінка в історії світових держав епохи середньовіччя : [в т. ч. Роксолана] // Зб. наук. пр. студ. та магістр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2010. – Вип. 4. – С. 8-9.
5. Галенко О. І. Роксолана // Енциклопедія історії України / ред. рада: В. М. Литвин (голова) [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; [НАН України, Ін-т історії України]. - К. : Наук. думка, 2012. - Т. 9: Прил - С. – С. 272-274.
6. Геник С. Роксолана // 150 видатних українок / Степан Геник. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – С. 166.
7. Журавльов Д. В. Роксолана / Д. В. Журавльов // Хто є хто в українській історії / Д. В. Журавльов. - Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2011. – С. 62-65.
8. Козуля О. Султанша наймогутнішої у світі : [Роксолана] // Жінки в історії України / Олесь Козуля. – К. : [Укр. центр духов. культури], 1996. – С. 45-50.
9. Луняк Є. Роксолана – султанша Оттоманської Порти / Євген Луняк // Минувшина України в романтичних історіях / Євген Луняк. - К. : Книга, 2011. – С. 147-150.
10. Орлич М. Роксолана, царівна сонячна Опілля. – Львів : Тріада плюс, 2002. – 88 с.

11. Роксолана у світі : іст.-краєзн. зб. / упоряд.: Б. Гаврилів, І. Миронюк. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2008. – 96 с. : іл. – (До 150-ряччя від часу народження Роксолани).
12. Рощина Н. Роксолана / Наталія Рощина. – Харків : Фоліо, 2009. – 122 с. – (Знамениті українці).
13. Славетна галичанка: Роксолана в історії, літературі, мистецтві : реком. бібліогр. покажч. / уклад. В. Р. Дволетка. – Івано-Франківськ, 2005. – 11 с.
14. Семененко В. І. Султанша Роксолана: любов і трагедія / Валерій Іванович Семененко // Історія України. Прихована правда. Від козацьких часів до сьогодення : постаті, події, коментарі / Валерій Іванович Семененко. - [X.] : ШКОЛА, 2009. – С. 74-79.
15. Третьякова Л. Настя из Рогатина : [Роксолана] / Л. Третьякова // Вечный идол: новеллы о женских судьбах / Л. Третьякова. – М., 1999. – С. 18-28.
* * *
16. Алексеев В. Загадки казаков. Сирко, Роксолана и золото Полуботка // Непоседа. – 2005. - № 1. – С. 37-40 ; № 2. – С. 40-42.
17. Лерменджі О. Особливості інтерпретації постаті Роксолани в європейських, турецьких та українських джерелах / О. Дерменджі // Мандрівець. – 2000. - № 12. – С. 11-15.
18. Ермакова Н. «Душа» народа? : [нов. взгляд на Роксолану] / Н. Ермакова // Позиция. – 2011. – 21 апр. (№ 16). – С. 14.
19. Жила С. «Засвідчила перед усім світом великі можливості української нації» : [Роксолана] // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. – 2006. - № 10. – С. 28-32.
20. Космолінська Н. Роксолана з Роксоланії / Н. Космолінська // Міжнар. туризм. – 2004. - № 6. – С. 92-95.

21. Кочубей Ю. Доля, образ, символ (Роксолана в літературах Європи) // Слово і час. – 2001. - № 8. – С. 45-52.
22. Литовченко Т. Жіночий символ України : [Н. Лісовська, М. Богуславська] // Політика і культура. – 2002. - № 8. – С. 44-45.
23. Михеев В. Леди Смерть : [Роксолана] / В. Михеев // Чудеса и приключения. – 2004. - № 9. – С. 12-14.
24. Радиш Я. Ф. Роль жінки у формуванні й функціонуванні державності: вступ до проблеми (за матеріалами літературних джерел) [княгиня Ольга, Анна Ярославна, Гашка Гулевичівна, Роксолана] / Я. Ф. Радиш, О. В. Кожухар // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. - № 13-14. – С. 110-116.
25. Роксолана. Кохана дружина османського султана Сулеймана // Історія України. – 2002. - № 12. – С. 1-2.
26. Толочко Л. Видатні жінки минулого в живописі та скульптурі : [в т. ч. Роксолана] // Київ. старовина. – 2006. - № 5/6. – С. 166-172.
27. Чугуєнко М. Роксолана в турецькій неволі і в турецькій історії // Дивосвіт. – 2004. - № 3. – С. 43-45.

